

doi: 10.33842/22195203-2026-36-137-183-187

УДК 378:[001:343.533]:174-057.87

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СТУДЕНТІВ

Ульяна Чайковська

<https://orcid.org/0009-0001-1419-7938>*Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»*

Статтю присвячено академічній доброчесності як фундаментальному елементу формування професійної етики студентів у сучасному освітньому середовищі України, оскільки вона забезпечує прозорість, об'єктивність і справедливість у процесі набуття знань та компетентностей. Як комплекс етичних норм і визначених законом правил, академічна доброчесність регулює поведінку всіх учасників освітнього процесу у сфері навчання, викладання та наукової діяльності, що є запорукою довіри до результатів навчання, достовірності наукових досліджень і позитивної репутації закладу вищої освіти. У контексті модернізації освітньої системи України її важливість зростає, адже вона сприяє формуванню відповідальної, критично мислячої та професійно орієнтованої особистості. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність розглядається як ключова складова системи забезпечення якості освіти, що визначає ефективність функціонування університетів та професійне становлення їхніх студентів і випускників. Академічна доброчесність також сприяє формуванню в студентів стійких моральних орієнтирів, які визначають їхню подальшу поведінку у професійному середовищі, а також стимулює розвиток навичок самостійної роботи та відповідального ставлення до результатів власної діяльності. Розуміння її сутності допомагає здобувачам освіти усвідомлювати значення чесного засвоєння знань, що надалі підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Культура доброчесності створює атмосферу взаємної довіри в університетській спільноті, а також сприяє підвищенню ефективності навчального процесу. В умовах цифровізації освіти принципи доброчесності набувають ще більшого значення, оскільки забезпечують відповідальне використання інформаційних ресурсів та підтримують високі стандарти академічної діяльності, що є важливою умовою розвитку сучасної системи вищої освіти України.

Ключові слова: академічна доброчесність; професійна етика; студенти; освітній процес; етичні принципи; плагіат; наукова доброчесність.

Chaikovska Uliana. Academic integrity as an element of forming students' professional ethics.

Academic integrity is a fundamental element in shaping students' professional ethics within the modern educational environment of Ukraine, as it ensures transparency, objectivity, and fairness in the process of acquiring knowledge and competencies. As a set of ethical norms and legally defined rules, academic integrity regulates the behavior of all participants in the educational process in the spheres of learning, teaching, and scientific activity, which guarantees trust in learning outcomes, the reliability of scientific research, and the positive reputation of higher education institutions. In the context of the modernisation of Ukraine's educational system, its importance is increasing because it promotes the development of responsible, critically thinking, and professionally oriented individuals. According to Article 42 of the Law of Ukraine «On Education», academic integrity is considered a key component of the quality assurance system in higher education and determines the effectiveness of universities and the professional development of their students and graduates. Academic integrity also contributes to the formation of stable moral values among students that influence their future behaviour in their professional environment and stimulates the development of independent work skills and responsible attitudes toward the results of their own activities. Understanding its essence helps learners realise the importance of honestly acquiring knowledge, which further enhances their competitiveness in the labour market. A culture of integrity creates an atmosphere of mutual trust within the university community and contributes to improving the effectiveness of the educational process. In the conditions of the digitalisation of education, the principles of academic integrity gain even greater significance because they ensure the responsible use of information resources and support high standards of academic activity, which is an essential condition for the development of the modern higher education system in Ukraine.

Keywords: academic integrity; professional ethics; students; educational process; ethical principles; plagiarism; scientific integrity.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де інформаційні технології розвиваються з надзвичайною швидкістю, питання академічної доброчесності набуває особливої актуальності. Розширення доступу до інформації та можливість її оперативного копіювання і поширення створюють нові виклики для освітніх установ і

всіх учасників освітнього процесу. В Україні, з огляду на реформування системи вищої освіти, академічна доброчесність постає як ключовий елемент забезпечення якості освіти. Закон України «Про освіту» визначає її як невід'ємну складову успішної діяльності університетів, їхніх науковців, викладачів та студентів. Проте

виникає проблема: чи достатньо нормативно-правового забезпечення для ефективного дотримання принципів академічної доброчесності, і чи можливий високий рівень її впровадження без належного рівня професійної етики серед студентів? Ці питання потребують глибокого теоретичного та практичного розгляду..

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних наукових досліджень показує, що академічна доброчесність є комплексним явищем, яке охоплює не лише дотримання етичних норм, а й формування загальної культури поведінки в академічному середовищі. Науковці підкреслюють, що інтеграція принципів академічної доброчесності в освітній процес сприяє розвитку критичного мислення, відповідальності та самостійності студентів. Це, у свою чергу, позитивно впливає на становлення професійної етики майбутніх фахівців та їхню готовність до якісної професійної діяльності. Водночас низка досліджень акцентує увагу на існуванні проблем, пов'язаних із недостатнім рівнем обізнаності студентів і викладачів щодо основ академічної доброчесності. Це може призводити до порушень, що негативно впливають на якість освіти. Тому науковці наголошують на важливості не лише розроблення відповідних нормативних документів, а й їхнього практичного впровадження через навчальні програми, тренінги, семінари та інші освітні заходи.

Формулювання цілей статті. У сучасних умовах реформування вищої освіти академічна доброчесність постає як ключовий чинник формування професійної етики студентів та забезпечення якості їхньої майбутньої фахової діяльності. Її роль значно перевищує рамки формального дотримання нормативних вимог, адже академічна доброчесність формує у студентів систему внутрішніх цінностей, орієнтованих на чесність, відповідальність, самостійність та повагу до інтелектуальної праці. Саме через практику академічної доброчесності студенти набувають уміння критично мислити, ухвалювати етичні рішення, нести відповідальність за результати власної діяльності та уникати недопустимих форм академічного обману, що у подальшому стає основою їхньої професійної етики.

Важливим аспектом аналізу є виявлення основних принципів академічної доброчесності та визначення їхнього впливу на організацію освітнього процесу. До таких принципів належать чесність, довіра, справедливість, відповідальність, повага та сміливість діяти відповідно до етичних норм. Їхнє впровадження сприяє створенню освітнього середовища, у

якому домінують взаємна повага та партнерська взаємодія між студентами і викладачами. Ці принципи не лише визначають поведінкові стандарти, а й формують культуру взаємодії, орієнтовану на якість знань та академічну прозорість. Вони стимулюють студентів до самостійної роботи, підвищують рівень навчальної мотивації та сприяють розвитку відповідальності за власний освітній результат.

Оцінка ефективності існуючих підходів до впровадження академічної доброчесності в Україні свідчить про наявність суттєвих напрацювань, але також і про значні проблеми. Розроблені нормативні документи, такі як внутрішні положення закладів вищої освіти чи порядок реагування на порушення, створюють необхідні засади для функціонування системи доброчесності. Однак їхня ефективність значною мірою залежить від ступеня усвідомлення студентами і викладачами їхнього змісту, від рівня культури академічних взаємин та від системності практичних заходів, спрямованих на формування доброчесної поведінки. Недостатня поінформованість, формальний підхід до реалізації політик доброчесності чи відсутність регулярних тренінгів та просвітницьких ініціатив знижують дієвість існуючих механізмів. Разом із тим, заклади освіти, які активно інтегрують елементи доброчесності у навчальні програми, демонструють вищу результативність у формуванні відповідальної поведінки студентів.

У цьому контексті важливим завданням є розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи забезпечення академічної доброчесності. Ефективні кроки повинні передбачати поєднання нормативного, освітнього та виховного компонентів. До таких заходів належить створення комплексних програм розвитку доброчесності, організація регулярних тренінгів та семінарів, забезпечення студентів доступною та зрозумілою інформацією про правила і стандарти академічної поведінки, підвищення рівня відповідальності викладачів за дотримання етичних норм. Важливо також підтримувати культуру партнерства й відкритості в університетському середовищі, що сприятиме формуванню у студентів усвідомленого ставлення до важливості доброчесності.

Таким чином, дослідження сутності академічної доброчесності, аналіз її принципів та механізмів реалізації, а також виявлення ключових викликів у процесі її впровадження дозволяє комплексно оцінити стан цієї сфери в Україні. Розробка практичних рекомендацій стає важливою складовою вдосконалення освітнього процесу та формування професійно етичних компетентностей студентів, що є запорукою якісної підготовки фахівців нового покоління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічна доброчесність є одним із провідних чинників формування професійної етики студентів, оскільки саме через її дотримання забезпечується розвиток відповідального ставлення до навчання та наукового пошуку. Застосування принципів доброчесності у навчальному середовищі сприяє утвердженню самостійності мислення, здатності до критичного осмислення інформації та усвідомлення значущості власного інтелектуального внеску. У такому контексті академічна доброчесність постає не як формальна вимога чи сукупність правил, а як важливий механізм формування внутрішньої дисципліни, моральної стійкості та етичної зрілості майбутніх фахівців. Вона забезпечує розвиток умінь приймати виважені рішення, коректно використовувати джерела, відповідати за результати власної діяльності та розуміти наслідки недоброчесних практик. Таким чином, дотримання принципів академічної доброчесності створює підґрунтя для формування професійної відповідальності та культури, які супроводжуватимуть студентів у їхній подальшій професійній діяльності.

Проблема академічної доброчесності є особливо актуальною в умовах сучасної освіти України, коли швидкий розвиток інформаційних технологій значно спрощує доступ до знань, але одночасно збільшує ризики порушення авторських прав та плагіату. Академічна доброчесність у добу сьогодення є основою духовної цілісності та морального образу особистості, міцності характеру педагога. Вона спирається на моральні цінності, з якими абітурієнти приходять до вищих закладів освіти, примножує їх під час навчання студентів, вдосконалює під час практичної діяльності фахівців. Вміння бути чесним та відповідальним, з повагою ставитись до думок інших людей, дотримуватися норм академічної поведінки – це компоненти, які складають поняття академічної доброчесності, і входять до переліку компетенцій майбутнього фахівця (Андрощук, 2015, с. 19–20).

І. Фекета слушно наголошує, що викладачі мають виступати носіями та практичними демонстраторами принципів академічної доброчесності, оскільки саме їхня щоденна поведінка формує у студентів уявлення про норми етичної взаємодії. За словами дослідниці, ставлення педагога до питань доброчесності стає важливим чинником, який безпосередньо впливає на моделі поведінки майбутніх фахівців. Розширюючи цю тезу, варто зазначити, що викладач, який послідовно дотримується норм академічної етики коректно цитує джерела, уникає будь-яких проявів упередженості, прозоро оцінює досягнення студентів та відмовляється від

практик, які можуть викликати сумнів щодо неупередженості, створює у закладі освіти атмосферу довіри та взаємної відповідальності. Таке середовище не лише сприяє підвищенню якості освіти, але й формує у студентів внутрішні переконання щодо цінності чесності, відповідального ставлення до інтелектуальної праці та недопустимості маніпуляцій. Унаслідок цього майбутні фахівці привчаються до стандартів професійної етики ще на етапі навчання, а закладені педагогом моделі поведінки стають основою їхньої подальшої професійної діяльності. Таким чином, роль викладача у формуванні доброчесної академічної культури є не просто важливою, а визначальною, адже саме він задає етичний тон, який згодом трансформується у професійні цінності студентів (Фекета, с. 42–45).

В. Лефтеров слушно підкреслює, що система академічної доброчесності повинна бути органічно вплетена в загальну освітню політику закладу, адже її відсутність або формальність істотно гальмує розвиток моральних орієнтирів та професійних цінностей майбутніх фахівців. На його думку, академічна доброчесність не може існувати як ізольований компонент, який функціонує окремо від інших освітніх процесів, вона має бути невід'ємним стандартом, що визначає якість взаємодії між усіма учасниками освітнього середовища – студентами, викладачами, адміністрацією. Розвиваючи цю думку, варто зазначити, що справжня ефективність формування доброчесності досягається лише за умови її комплексного впровадження. Йдеться не лише про наявність нормативної бази, кодексів чи регламентів, а про створення цілісної культури, у межах якої академічна чесність набуває статусу ключової цінності. Така культура має проявлятися в усіх аспектах освітнього процесу: від способу організації занять і форм контролю знань до інституційної підтримки студентів та системи професійного розвитку викладачів. Коли принципи доброчесності інтегруються у повсякденну практику університету, вони починають виконувати роль не просто етичних рекомендацій, а необхідного інструмента соціалізації та професійного становлення. Студенти в умовах такої системи розвивають здатність до відповідальної поведінки, критичного мислення та усвідомлення наслідків своїх дій, що є фундаментом їхньої майбутньої професійної етики. Таким чином, думка В. Лефтерова ще раз актуалізує потребу у впровадженні академічної доброчесності як стратегічного напрямку освітнього розвитку, а не як формальної вимоги чи ситуативної ініціативи (Лефтеров, 2024).

Глибокий аналіз наукових досліджень свідчить, що академічна доброчесність охоплює кілька рівнів: нормативно-правовий, культурно-педагогічний і психологічний. Перший рівень передбачає дотримання законів, правил і регламентів, другий – формування культури навчання та поваги до інтелектуальної власності, третій – розвиток особистісних якостей, відповідальності та етичної свідомості студентів.

У практичній площині це означає, що університети повинні системно впроваджувати академічну доброчесність через освітні програми, тренінги, семінари, а також через регулярний контроль та оцінювання дотримання правил. Системна робота з академічної доброчесності включає як інформаційно-методичну підтримку, так і організаційно-педагогічні заходи.

Професійна етика неможлива без ґрунтовно сформованої академічної доброчесності, адже саме в період навчання закладаються основні моральні орієнтири, що надалі визначають поведінку фахівця у реальних робочих ситуаціях. Освітні заклади несуть пряму відповідальність за розвиток у студентів здатності діяти чесно, відповідально та усвідомлено. Це стосується не лише запобігання порушенням академічних правил, плагіату чи фальсифікації результатів, а й виховання внутрішньої потреби дотримуватися етичних стандартів як ключового елемента професійної культури.

Створення етичного середовища у закладі освіти сприяє поступовому формуванню моделі поведінки, у якій чесність, прозорість, взаємоповага та відповідальність сприймаються як природна норма. Таке середовище охоплює чітко сформульовані правила взаємодії, відкриту комунікацію між студентами і викладачами, підтримку у складних навчальних ситуаціях та ефективні механізми заохочення доброчесної поведінки. За цих умов етичні норми перестають бути абстрактними поняттями і стають практичними навичками, що формуються щодня під час виконання навчальних завдань, взаємодії в колективі, участі в проєктній і дослідницькій діяльності.

Завдяки такому підходу майбутні фахівці навчаються ухвалювати рішення, враховуючи не лише професійні знання, а й моральні засади, що забезпечують якість їхньої подальшої роботи. Студенти поступово усвідомлюють, що професійна діяльність вимагає довіри, відповідальності та етичності у взаєминах з колегами, роботодавцями, клієнтами та суспільством. У результаті академічна доброчесність постає фундаментом формування зрілої професійної особистості і гарантує, що знання, здобуті в університеті, будуть застосовуватися чесно і відповідально.

Дослідження Д. Сопової демонструє, що інтеграція академічної доброчесності у навчальний процес підвищує якість навчання: «в умовах викликів, які постають перед сучасною академічною спільнотою, та зростання масштабів поширення неетичної поведінки, головну роль відіграє розвиток академічної доброчесності в усіх учасників освітнього процесу» (Сопова, 2018, с. 52–53). Це підтверджує, що академічна доброчесність має не лише етичний, а й практичний вплив на професійну підготовку.

Академічна доброчесність сьогодні має ключове значення для розвитку сучасного освітнього середовища, оскільки вона визначає якість навчання, рівень довіри між учасниками освітнього процесу та репутацію закладу вищої освіти. Формування стійкої корпоративної культури університету неможливе без активної участі всіх членів академічної спільноти – студентів, викладачів, адміністрації та наукових керівників. Лише спільними зусиллями можна створити середовище, де етичні норми сприймаються як невід’ємна частина щоденної освітньої та наукової практики.

Особливу увагу слід приділяти боротьбі з толерантним ставленням студентів до порушень академічної етики, таких як плагіат, фальсифікація результатів досліджень, недобросовісне виконання навчальних завдань та нехтування моральними принципами у колективній роботі. Важливим аспектом є не лише контроль і запровадження санкцій, але й формування у студентів внутрішньої мотивації дотримуватися високих етичних стандартів. Це передбачає системне впровадження освітніх програм, тренінгів, семінарів та інтерактивних заходів, спрямованих на розвиток етичної свідомості, відповідальності та саморефлексії.

У результаті створюється інтегроване освітнє середовище, де академічна доброчесність сприймається як цінність, а не як формальна вимога, що дозволяє виховати професійно зрілих, відповідальних та соціально відповідальних фахівців, здатних діяти чесно та ефективно у будь-якому професійному чи науковому контексті (Сопова, 2018, с. 52-56).

Висновки. Академічна доброчесність є невід’ємною складовою професійної етики студентів. Її впровадження в освітній процес сприяє формуванню у студентів таких якостей, як чесність, відповідальність, об’єктивність та повага до інтелектуальної власності. Однак для досягнення високого рівня академічної доброчесності необхідно не лише розробляти відповідні нормативні документи, але й активно впроваджувати їх у практику через освітні програми, тренінги та семінари.

Перспективи подальших досліджень академічної доброчесності серед студентів. полягають у вивченні впливу академічної Також важливим є дослідження механізмів доброчесності на професійну діяльність контролю за дотриманням академічної випускників та розробці методичних доброчесності та оцінки ефективності рекомендацій для викладачів щодо виховання впроваджених заходів.

Список використаних джерел

- Андрощук Г. Авторське право і апропріація у мистецтві : межі доступного. Інтелектуальна власність в Україні : наук.-практ. журн. 2015. № 9. С. 13–20.
- Лєфтеров В. О. Академічна доброчесність та професійна етика: конспект лекцій. Одеса, 2024. 117 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/31815c7f-41dd-475a-8b6f-fbddd966c4b/content>
- Маслова Н. Г. Академічна свобода і академічна відповідальність. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017. Вип. 43, т. 1. С. 72–76.
- Недогібченко Є. Академічна доброчесність : складові елементи. Захист прав. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 6. С. 13–21. doi: <https://doi.org/10.33731/62017.134099>
- Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2018. Вип. 3–4. С. 52–56. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26113/1/D_Sopova_ADSPMP_NPOTR_UK.pdf
- Фекета І. Ю., Русин Н. В. Формування екологічної свідомості учнівської молоді у закладах позашкільної освіти. Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 верес. 2022 р.). Київ, 2022. С. 42–45. doi: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-261-9/11>
- Чумак О. В. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. Теорія та методика управління освітою. 2017. № 2 (20). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17/Чумак.pdf

References

- Androshchuk, H. (2015). Copyright and appropriation in art: The boundaries of the permissible. *Intellectual Property in Ukraine: Scientific and Practical Journal*, (9), 13–20.
- Lefterov, V. O. (2024). *Academic integrity and professional ethics: Lecture notes*. Odesa. 117 p. Retrieved from <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/31815c7f-41dd-475a-8b6f-fbddd966c4b/content>
- Maslova, N. H. (2017). Academic freedom and academic responsibility. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 43 (1), 72–76.
- Nedohibchenko, Ye. (2017). Academic integrity: Component elements. *Protection of Rights. Theory and Practice of Intellectual Property*, (6), 13–21. doi: <https://doi.org/10.33731/62017.134099>
- Sopova, D. (2018). Academic integrity in the system of professional training of future teachers. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (3–4), 52–56. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26113/1/D_Sopova_ADSPMP_NPOTR_UK.pdf
- Feketa, I. Yu., & Rusyn, N. V. (2022). Formation of environmental awareness of student youth in extracurricular education institutions. In *Psychological and pedagogical problems of personality socialization in modern conditions: Proceedings of the International scientific and practical conference* (Kyiv, September 23–24, 2022) (pp. 42–45). Kyiv. doi: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-261-9/11>
- Chumak, O. V. (2017). The concept of academic integrity in higher education. *Theory and Methods of Educational Management*, 2(20). Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17/Чумак.pdf

Відомості про автора:

Чайковська Ульяна Віталіївна
ulyanaachaikovska@gmail.com
Заклад вищої освіти «Подільський
державний університет»
вул. Шевченка, 12, м. Кам'янець-Подільський
Хмельницька обл., 32316, Україна

Information about the author:

Chaikovska Uliana Vitaliivna
ulyanaachaikovska@gmail.com
Higher education institution
«Podillia State University»
12 Shevchenka Street, Kamianets-Podilsky
Khmelnitsky Region, 32316, Ukraine

Матеріал надійшов до редакції 03. 03. 2026 р.
Прийнято до друку 29. 03. 2026 р.

Received at the editorial office 03. 03. 2026.
Accepted for publishing 29. 03. 2026.